

I Guds Skugga – En analys av Ormens väg på hälleberget

Johan Johansson, ”Jani”, är huvudpersonen och den äldsta sonen i en torparfamilj. Samma familj som också förlorat äganderätten till sitt hem på grund av morfaderns ekonomiska inkompetens. Nu blir familjen tvungna att betala arrende till husets ny ägare, handelsmannen Ol Karlsa, och när pengarna inte räcker till blir Janis moder Tea tvungen att betala med sexuella tjänster.

Även efter handelsmannen död fortsätts detta beteende av sonen Karl Orsa som behandlar familjen relativt bra och ger dem gåvor, men bara så länge som de dansar efter hans pipa. Med morfaderns eventuella död plus fängslandet av Janis styvfar saknar familjen någon familjeförsörjare, skulderna eskalerar och antalet sexuella övergrepp ökar.

Romanen börjar med en bilaga där jordskredet som romanen slutar med beskrivs. Därefter följer romanen ett förstapersonsperspektiv utifrån Janis synvinkel där han därefter beskriver händelserna i kronologisk ordning.

Detta tillsammans med dialekten och det äldre språket gör boken uppslukande, genuin, och verklighetstrogen Jag upplevde att språket gjorde boken svårbegriplig och även om jag kunde förstå vad som hände så hade jag problem att se de olika nyanserna och läsa emellan raderna.

Boken är skriven på 1980-talet, men utspelar sig under den andra halvan av 1800-talet; Lindgren skildrar berättelsen objektivt, igenom att beskriva snusket, eländet och överhetens förtryck av de svaga i samhället. Detta vilket liknar mycket av det som präglade det sena 1800-talets litterära realism.

Karl Orsa, kan i början tros bara vara en korrupt människa i en korrupt värld. Men då han tar ett steg extra är när han nekar avbetalning i förskott av Jani. Han visar då att han bara är en hycklare; han har inget intresse av det han kallar ”rättvisa”. Han är bara intresserad av absolut kontroll, och när Jani bestämmer sig för att inte spela hans spel, reagerar han med rent hat. Och bestämmer sig för att förstöra huset.

Medan budskapet då kan kopplas till marxistisk filosofi, vid varufieringen av familjens kvinnor så tror jag inte att det är huvudbudskapet. Jag tror istället att romanen är ett skrott rakt upp i ansiktet på allting som har med hopp, tro, och rättvisa att göra. Jani frågar till och med i början av boken, om det var han som herren ville skada med jordskredet eller om det var Karl Orsa. Han betvivlar konstant om det så här skall vara.

Och precis när han bestämmer sig för att ta ödet i egna händer och därmed skjuta Karl Orsa så ingriper ”gud” i en *Deus ex machina* och ger Jani precis vad han har velat, men inte utan att i samma ögonblick ta hans älskade fru och barn ifrån honom.

Filmatiseringen av romanen innehöll en psalm som jag tycker att boken saknade:

”Om jag ock vandrar i dödsskuggans dal, fruktar jag intet ont, ty du är med mig; din käpp och stav, de trösta mig.” Den här psalmen läser Tea för barnen. Det motsvarar Teas lösning av den kognitiva dissonansen hon måste leva med som troende, när det utifrån hennes liv verkar som att gud är ond. Enda anledningen att en sådan ondska kan befalla henne är för att hon antingen förtjänar det eller för att det är ett test, lite som gud gör med Job i Bibeln?

Tea tror på Karl Orsa när han säger att han inte är en ond människa, hon uttrycker det till och med själv: ”Ingen kan taga honom i försvar, sade hon då. Men han är ju ändå en människa.” Även i en situation så mörk som döden själv, så skall hon inte vara rädd, för hon tror på guds ord, det ger henne hop och mod, det är ljuset i slutet på tunneln. ”Det är som det är”.

Men avslutningsvis måste jag ändå tvivla, för att även om boken är fylld med existentialistiska referenser och kritik som skulle likna något ifrån en ateist med evangelisk bakgrund så var Lindgren själv troende kristen. Det är ironiskt att en människa som tror på något efter livet samtidigt kritiserar samma tro. Kanske är det just denna typ av ironi som gjorde Ormens väg på hälleberget till Lindgrens genombrott? Var Lindgren möjligtvis deistisk? Eller kanske är jag bara precis som Jani, sökande efter en skapares egentliga ändamål, där ett sådant ändamål kanske egentligen inte finns?

Betyg: A